

Joacim Waara, Samhällsanalysenheten,
Koncernkontoret, Västra Götalandsregionen
2021-04-23

Perspektiv på svensk ekonomi våren 2021

Den andra smittspridningsvågen och skärpta restriktioner medförde att återhämtningen i svensk ekonomi avbröts under det fjärde kvartalet 2020. Fortsatt smittspridning och bevarande av införda restriktioner medförde dessutom att återhämtningen blev dämpad under innevarande års första tre månader. Den ekonomiska tillväxten förväntas dock ta fart under årets andra kvartal, trots fortsatta problem inom besöksnäringarna och vissa leveransproblem inom industrin. Prognoserna indikerar därtill att tillväxten tar ordentlig fart under sommar och tidig höst, då vaccinationsprogrammet är så pass långt gånget att smittspridningen trycks tillbaka och alltfler verksamheter kan återgå till vad som kan betecknas som normal produktion. Lågkonjunkturen blir trots detta djup under 2021 och arbetslösheten förväntas ligga kvar på över 8 procent i slutet av året. Problemen antas dessutom fortleva under 2022. Trots omfattande ofinansierade åtgärder är de offentliga finanserna fortsatt starka. Skulle ekonomin utvecklas sämre än förväntat finns således utrymme att stötta ekonomin ytterligare med offentligt finansierade stimulanspaket. Det räcker emellertid inte enbart med inrikes stimulans från statens sida då även utvecklingen på den internationella arenan är av stor betydelse för svensk ekonomi. En positiv utveckling under kommande år är följaktligen beroende av utvecklingen i omvärlden, och då är utvecklingen inom EU särskilt betydelsefull. I föreliggande rapport görs därför först en internationell utblick, vilket följs av en genomlysning av svensk ekonomi.

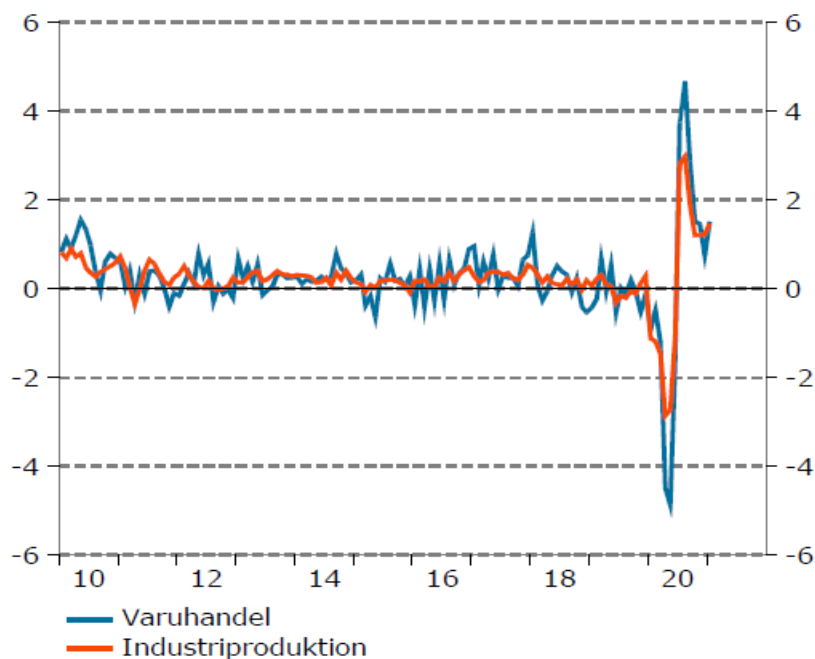
Internationell utblick

Under den senare delen av 2020 ledde den ökade smittspridningen runtom i världen till införande av nya och skärpta restriktioner. Detta påverkade den ekonomiska aktiviteten negativt, vilket visade sig tydligt inom både EU och i Nordamerika. Betydande delar av de införda restriktionerna har bevarats under det första kvartalet 2021, vilket har påverkat enskilda branscher oerhört negativt. Även om graden av öppenhet varierar stort mellan, och inom, enskilda länder är den samlade bilden att den ekonomiska aktiviteten hämmas av det rådande läget. Det kommer dessutom dröja innan vad som kan betecknas som normaltillstånd råder i hela världsekonomin och en återhämtning är direkt beroende av genomförandet av nationella vaccinationsprogram. Program som idag hämmas av den brist på vaccin som råder i stora delar av världen, till följd av att ett fåtal länder lägger beslag på lejonparten av alla leveranser. Bristen på solidaritet i fördelningen av befintliga vaccindoser riskerar följaktligen att hämma den ekonomiska tillväxten i världen under lång tid framöver. Problematiken belyses bl.a. av Internationella valutafonden (IMF), som framhåller att; ”[t]he strength of the recovery is projected to vary significantly across countries, depending on access to medical interventions, effectiveness of policy support, exposure to

cross-country spillovers, and structural characteristics entering the crisis.” Även KI ser vaccinationsbristen som ett problem för återhämtningen i global ekonomi och påpekar att ”[h]otet från covid-19 kvarstår även efter 2021 då vaccintillgången i fattigare länder inte är lika god.” Prognoserna varierar dock mellan olika institut och organisationer och läget är fortsatt mycket osäkert.¹

Den globala ekonomiska utvecklingen präglas alltså fortsatt av pandemin, vilket framgår tydligt i figur 1 nedan. I diagrammet redovisas utvecklingen vad global varuhandel och industriproduktion beträffar. När återhämtningen påbörjades under det tredje kvartalet 2020 ökade efterfrågan på varor markant vilket medförde att såväl industriproduktion som världshandel växte. När allt fler länder införde nya efterfråge- och utbudshämmande restriktioner under slutet av 2020 föll återigen handel samt industriproduktion kraftigt.

Figur 1: Global varuhandel och industriproduktion 2010–2021, procentuell förändring, 3 månaders glidande medelvärde

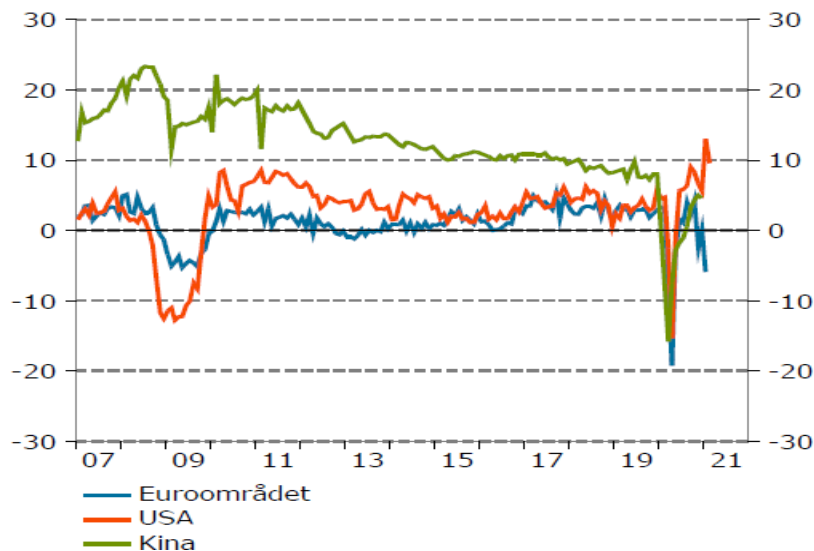
Källa: KI; Macrobond.

Tillbakagången under det fjärde kvartalet avspeglas också i detaljhandelsstatistiken. Fallet blev särskilt påtagligt inom euroområdet, även om Kina och USA också upplevde minskad omsättning inom just

¹ De negativa effekterna för den globala ekonomin som följer av att världens rikaste länder köper stora delar av allt tillgängligt vaccin lyfts bl.a. fram av IMF och WHO. Därtill har Läkare utan gränser och WHO belyst de rent medicinska effekterna av problemet, då de i januari 2021 konstaterade att 90 länder i världen fullständigt saknade vaccin. För en genomlysning av problematiken se; [Vaccine Inequality and the Global Economic Recovery | Council on Foreign Relations \(cfr.org\)](https://www.cfr.org/research/vaccine-inequality-and-the-global-economic-recovery/p16177).

detaljhandeln. Fallet var emellertid inte lika kraftigt i de två sistnämnda länderna som inom euroområdet (se figur 2).

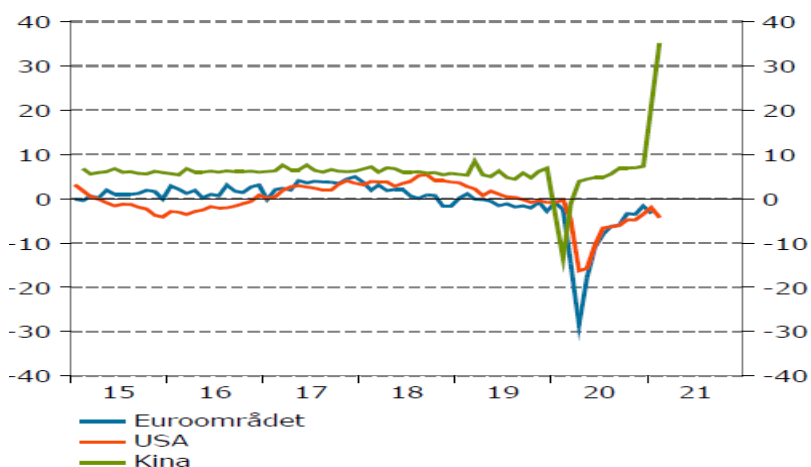
Figur 2: Detaljhandeln i valda länder och regioner 2007-2021, årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källa: KI; Eurostat; U.S. Census Bureau; National Bureau of Statistics of China.

Till skillnad från detaljhandeln har industrin klarat sig förhållandevis bra under vinter och tidigt vår, vilket förklaras av att merparten av införda restriktioner inte drabbar industrin särskilt hårt. Därtill är den globala industrikonjunkturen fortsatt stark, trots brist på halvledare och containers för frakt. Som framgår i figur 3 har dock tillväxten inom industrin avstannat i USA och inom euroområdet, medan kinesisk industri upplever en kraftig tillväxt.

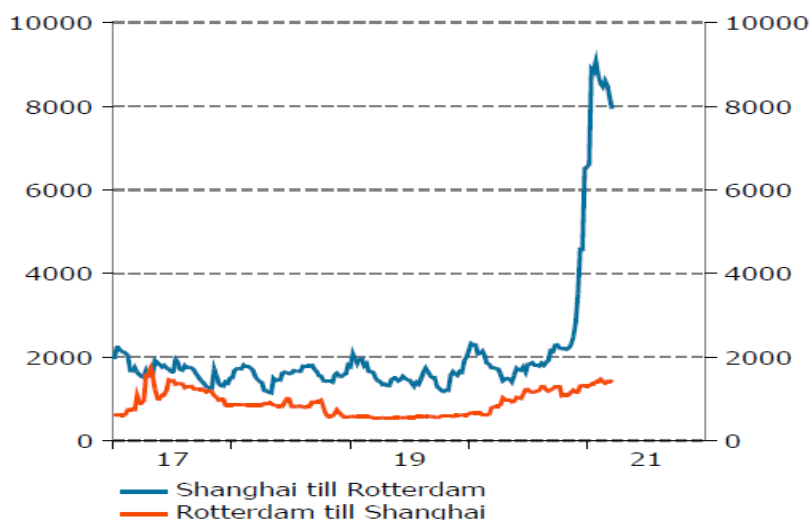
Figur 3: Industriproduktion i valda länder och regioner 2015–2021, procentuell förändring, månadsvärden

Källa: KI.

Som nämns ovan är alltså bristen på containers ett stort problem i nuläget, vilket har medfört att priset på containerfrakt har ökat kraftigt (se figur 4). Förklaringen till detta går att finna i att efterfrågan har ökat kraftigt på kort tid samtidigt som det har skett en felallokering vad tillgängliga containers beträffar. Därmed har leveranstiderna blivit längre, vilket sätter stor press på företagen.

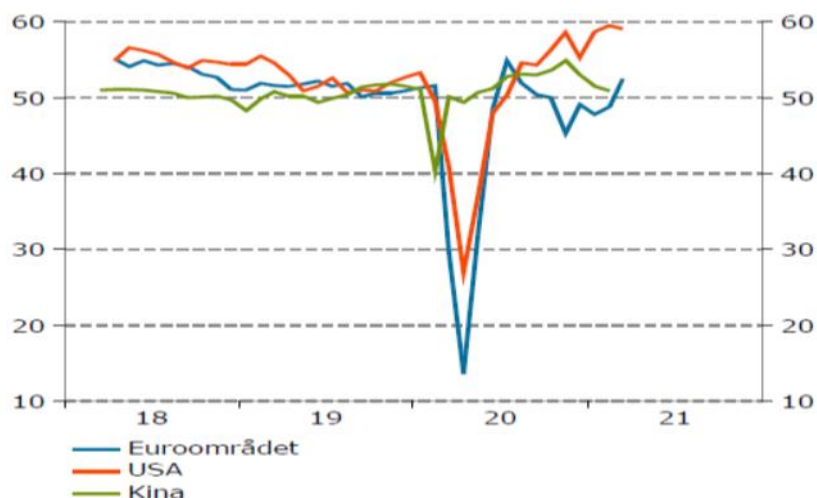
Figur 4: Fraktpriser 2017–2021, dollar per 40-fotscontainer, veckovärden

Källa: KI; Drewry.

Slutligen redovisas det s.k. inköpschefsindexet, vilket kan ses som en temperaturmätning för läget inom näringslivet (se figur 5). (Inköpschefsindex, eller *Purchasing Managers Index*, redovisas månatligen och baseras på enkäter som tillställs inköpschefer inom industri- och tjänstesektorn. Ett värde över 50 indikerar tillväxt i ekonomin, medan ett värde under 50 indikerar en nedgång.)

Figur 5: Inköpschefsindex inom tillverkningsindustrin 2018–2021, månadsvärden

Som synes har euroområdet drabbats hårt av smittspridning och nedstängningar under det fjärde kvartalet 2020 vilket återspeglas i inköpschefsindex, då återhämtningen tvärt avstannade och övergick i en viss tillbakagång. Även Kina och USA har drabbats, men det rör sig då om en stagnation snarare än tillbakagång.

De smittspridningsbegränsande åtgärderna har fått betydande konsekvenser för den globala ekonomin. Genomförandet av nationella vaccinationsprogram kommer emellertid att möjliggöra en högre grad av öppenhet och en successiv återgång till ett normaltillstånd, vilket förväntas ha positiv inverkan på BNP-tillväxten (se figur 6). Siffrorna i tabellen nedan är visserligen hämtade från en enskild källa, men samtliga trovärdiga prognosinstitut gör en liknande bedömning för innevarande år.

Figur 6: Årlig tillväxt i BNP. Utfall 2020 och prognos 2021–2025

	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Euroområdet	-6,8	4,1	4,3	2,2	1,5	1,3
Kina	2,2	7,9	5	Uppg. Saknas	Uppg. Saknas	Uppg. saknas
USA	-3,5	6,3	4,4	2	1,9	1,8

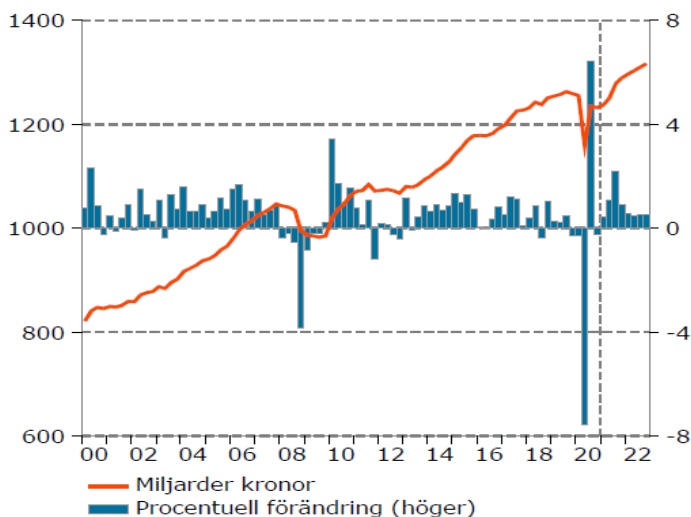
Källa: KI.

Tillväxten förväntas vara stark 2021–2022 i valda länder och regioner enligt tabell ovan, vilket beror på en rekyleffekt som uppstår efter krisåret 2020. Åren 2023–2025 förväntas BNP-tillväxten vara betydligt lägre och tangera det historiska genomsnittet. USA:s BNP väntas således växa med strax under 2 procent i genomsnitt från 2022, medan motsvarande siffra för euroområdet förväntas landa på 1,7 procent. Den kraftiga rekyle 2021–2022 förklaras bl.a. av att det finns outnyttjade resurser i världens rikaste länder. Resurser som successivt tas i bruk. I takt med att graden av resursutnyttjandet ökar, och produktionstaket nås, minskar tillväxten och ett normaltillstånd uppnås därmed från och med 2023 vad tillväxten i BNP beträffar. Det är viktigt att komma ihåg att BNP-tillväxten med stor sannolikhet blir markant lägre i många låg- och medelinkomstländer under kommande år vilket förklaras av att de dels saknar vaccin, dels har en bristfällig infrastruktur för genomförande av större vaccinationsprogram.

Svensk ekonomi

En andra pandemivåg och nya restriktioner innebar ett avbrott för den snabba återhämtning som ägde rum under sommar och tidig höst förra året. Efter en tillväxt på hela 6,4 procent kvartal tre föll istället BNP med 0,2 procent det fjärde kvartalet. Trots tillbakagången i slutet av 2020 visade det sig att svensk ekonomi stod emot bättre under den andra vågen än under den första, då BNP föll med hela 7,6 procent (se figur 7). En viktig förklaring till att tillbakagången blev så pass begränsad det fjärde kvartalet var att exporten utvecklades positivt. Detta vägde upp för en minskad privat konsumtion, som följde av implementering av nya restriktioner.

Figur 7: BNP i fasta priser 2000–2022, miljarder SEK, samt procentuell förändring per kvartal

Källa: SCB; KI.

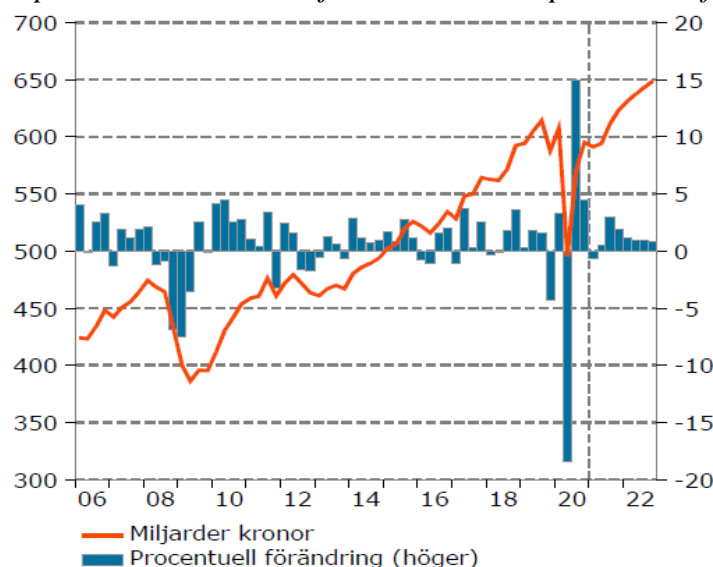
Ny statistik indikerar att BNP växte något i januari månad 2021. Exempelvis steg SCB:s månadsvisa BNP-indikator med 0,9 procent jämför med december månad och flertalet av de korttidsmodeller för BNP som KI använder pekar på en viss ökning av BNP under det första kvartalet innevarande år. Flertalet prognosinstitut utgår från att tillväxten tar ordentlig fart under andra kvartalet 2021, för att sedan vara tillbaka på samma nivåer som innan pandemin redan under kvartal 3. Svensk ekonomi förväntas sedan växa ytterligare under 2022. Givet det stora efterfrågebortfallet våren 2020 och införda restriktioner under den andra smittspridningsvågen är detta anmärkningsvärt. En anledning till att svensk ekonomi klarat sig så pass bra är de ekonomisk-politiska åtgärder som vidtagits för att rädda företag och arbetstillfällen. Därtill har enskilda aktörers anpassningsförmåga visat sig vara mycket god, och man har snabbt agerat utifrån nya förutsättningar. Den snabba återhämtningen kan dessutom förklaras av att det inte rör sig om en vanlig lågkonjunktur som har strukturell och/eller finansiell karaktär, utan en extern chock som orsakats av en pandemi. Detta innebär att ekonomin kan återhämta sig snabbt så snart utbuds- och efterfrågehämmande restriktioner har lyfts. Efterfrågan från omvärlden förväntas ge ordentlig skjuts för svensk export under det andra halvåret 2021 och exporten väntas över lag att återhämta sig snabbt i

jämförelse med vad som skett vid andra kriser. Därtill har hushållens ekonomi försämrats mindre än vad som är normalt under lågkonjunkturer, vilket borgar för en kraftigt ökad efterfrågan på varor och tjänster så snart restriktionslättnader införs.

Svensk export

Som nämnts ovan har exporten haft en förhållandevis gynnsam utveckling för svensk del sedan sommaren 2020. Exporten ökade därmed under det fjärde kvartalet 2020 även om tillväxttakten dämpades jämfört med det mycket starka tredje kvartalet. Detta förklaras bl.a. av en överraskande uppgång inom svensk tjänsteexport, som växte med ca 10 procent. Utländska medborgares konsumtion i Sverige ökade markant, trots inreseförbud, vilket i huvudsak kan förklaras av konsumtion av streamingtjänster. Varuexporten ökade å sin sida med 2 procent under samma period. Över lag ser läget ljus ut för svensk export och orderingången har utvecklats starkt sedan raset under våren 2020. KI:s konjunkturbarometer samt statistisk från SCB ger därmed vid handen att orderingången för svenska exportföretag i nuläget är starkare än innan pandemin slog till.

Figur 8: Export i fasta priser 2006–2022, miljarder SEK, samt procentuell förändring per kvartal

Källa: SCB; KI.

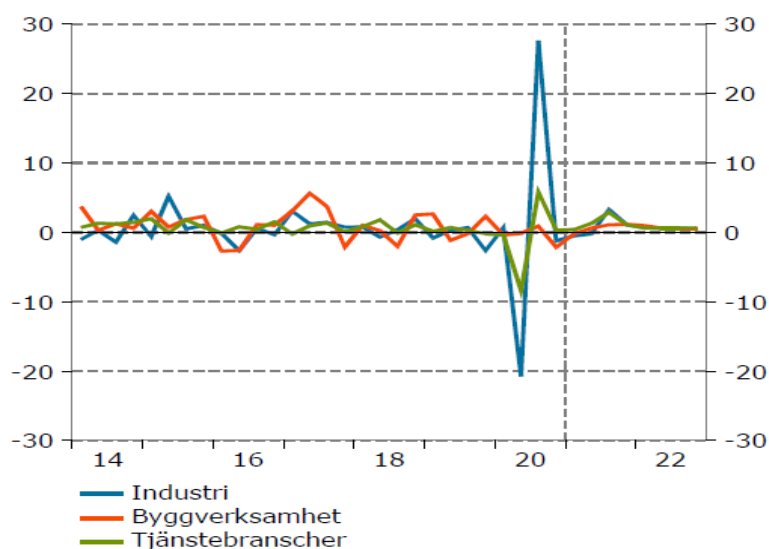
Trots den positiva orderingången för svenska exportföretag utvecklas exporten svagt i skrivande stund. Störningar i transportleden till följd av containerbrist och brist på halvledare skapar flaskhalsar som slår mot varuexporten. Det är dock viktigt att återigen poängtera att det inte är brist på beställningar ställda till svenska exportföretag som är problemet utan nämnda brister. Exporten väntas ta ordentlig fart efter sommaren för att sedan stabiliseras på mer normala nivåer under 2022. Marknaden för svensk export förväntas sålunda öka med 8 procent i år, och 5–6 procent nästa år. Detta kan jämföras med en

genomsnittlig tillväxt på ungefär 4 procent de senaste 10 åren. (Den svenska exporten väntas växa i ungefär samma takt som marknadstillväxten).

Produktionen

Efter ett strakt tredje kvartal föll produktionen något under det fjärde kvartalet 2020. En stark utveckling inom informations- och kommunikationsteknologi samt företagstjänster bidrog till att tjänsteproduktionen ökade svagt, medan såväl bygg- som industriproduktionen föll tillbaka under det fjärde kvartalet (se figur 9). Industrin föll från en väldigt hög nivå, som uppstått som en rekyll efter det andra kvartalets inbromsning.

Figur 9: Produktion i näringslivet 2014–2022, procentuell förändring per kvartal

Källa: SCB, KI.

Den ovan nämnda bristen på fraktcontainers och halvledare medförde att industriproduktionen föll ytterligare under innevarande års första kvartal. Detta avspeglar sig i de svar som industriföretag lämnar till KI:s konjunkturbarometer. Ett betydande antal företag lyfter fram bristen på halvledare och flaskhalsar i transportleden som en huvudsaklig orsak till att produktionsvolymen hämmas. Med detta sagt är industriföretagen över lag optimistiska inför framtiden och tror på positiv utveckling framöver. Hämmade faktorer förväntas vara överspelade vid halvårsskiftet och därefter kan industriföretagens fulla tillväxtpotential nyttjas. Eftersom många tjänsteföretag är leverantörer till industrin, både via bemanning och insatstjänster, kommer återhämtningen inom industrin att avspeglar sig inom den privata tjänsteproduktionen. Parthandel, tekniska konsulter och personaluthyrningsföretag tillhör de branscher som påverkas mest av industrin utveckling. Även produktionen av IKT-tjänster bidrar till återhämtningen, inte minst på grund av utbyggnaden av 5G-nät. Avvecklingen av restriktioner som införts i syfte att minska smittspridning kommer i sin tur att bidra till en ökad produktion inom exempelvis hotell och

restaurang, även om resebranschen förväntas återhämta sig först under senare delen av 2021 och efterföljande år.